

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete, Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i
fritidshem, 15hp
HT 2022
Fakulteten för lärarutbildningar

**“Tjejerna tjafsar mycket. Killarna
är mycket enklare, där smäller det
bara till sen är det över!”**

En observationsstudie i fritidshemmet
för att synliggöra genusnormer

Matilda Mikaelsson & Åsa Håkansson

Författare

Matilda Mikaelsson & Åsa Håkansson

Titel

“Tjejerna tjafsar mycket. Killarna är mycket enklare, där smäller det bara till sen är det över!”- En observationsstudie i fritidshemmet för att synliggöra genusnormer

Engelsk titel

“Girls argue alot. Boys are much easier, one hit then it’s over!”- An observational study about visible standards

Handledare

Patrik Ehrlow

Bedömande lärare

Anders Eklöf

Examinator

Sara Lenninger

Abstract

Pedagoger i fritidshem har ett ansvar enligt Lgr22 (Skolverket, 2022) att utveckla ett kritiskt och normmedvetet förhållningssätt för att bland annat motverka genusnormer. Tidigare forskning från Skolinspektionen (2019) visar att det brister i lärares arbete och kunskapen kring jämställdhet. Valet till studien blev därför att synliggöra genusnormer i pedagogers bemötande mot pojkar och flickor i konfliktsituationer. För att få syn på det som i bemötandet förstärker normer om pojkar och flickor. Genom observationer av pedagoger i fritidshemmet syntes hur pedagoger genom tilltal och kroppsspråk gjorde skillnader i bemötandet mot pojkar och flickor. Pojkar bemöttes med hårda och bestämda tillsägelser samt att pedagogerna utan att bli tillfrågade ingrep i pojkars konflikter. Flickor bemöttes med mildare ton, inte lika starkt och bad oftare om hjälp. Pojkar uppmanades att göra som flickor medan flickor uppmanades att inte slåss, inte skrika samt vara snälla. Utifrån ett genusperspektiv analyserades varför bemötandet mot pojkar och flickor blev som de blev och varför skillnader gjordes. Det som även synliggjordes i resultatet var att pedagogerna i sitt bemötande förstärker normer om flickor och pojkar. Resultatet visar att normen om pojkar är att de anses som de bråkiga, stökiga och behöver hjälp medan flickor är de som anses vara snälla, lugna och självständiga.

Ämnesord

genus, normer, pedagoger, bemötande, konflikt, fritidshem

Förord

Nog hade vi båda förningar om hur det skulle bli att göra denna studie. Inte en enkel utmaning men nu när vi äntligen fått klart för oss meningen med arbetet känns det oerhört smickrande att stå här med det slutliga resultatet och allt det burit med sig.

Vi vill tacka först och främst varandra för all den tid vi har lagt, den kunskap vi har givit varandra men inte minst den vänskap med roliga skratt som vi bär med oss nu och för all framtid. Utan varandra hade detta inte gått, vi har kompletterat varandra på ett fantastiskt sätt men även stöttat i med och motgångar.

Men vi har inte varit ensamma. Alla runt omkring oss har fått stå ut med vår frånvaro där jag (Åsa) som mamma till fyra barn, ibland inte ens svarat när de velat något. På grund av att man är så besatt av att prestera och inne i det som var tvunget att göras. Kvällar och helger har stulits till arbetet istället för att vara tillsammans med dem man älskar. Jag vill därför tacka alla er som funnits där och haft förståelse för detta. Ni kollegor på arbetet som bytt pass, ställt upp och peppat utan er hade jag inte kunnat vara kvar hos er men nu förstår jag att jag betyder mycket för er också. Tack!

Jag (Matilda) vill tacka min familj för den förståelse de haft när jag varit tvungen att lägga kvällar samt helger på denna studie. Tack till mamma Anita som hjälpt till med allt från bra tankar till korrekturläsning. Tack till mina kollegor som peppat och kommit med bra funderingar i diskussioner kring studien.

Vi vill tacka Patrik Ehrlow för fantastisk handledning och stöttning med all den kunskap du gett oss under processen.

Tack till de pedagoger som valde att delta i denna studien.

Matilda & Åsa

Innehållsförteckning

Förord	4
1. Inledning	7
2. Bärande begrepp	11
2.1 Kön och genus	11
2.2 Normer	12
2.3 Konflikt och konfliktsituation	14
3. Syfte och frågeformuleringar	15
3.1 Syfte	15
3.1.1 Frågeformuleringar	15
4. Tidigare forskning	15
5. Teoretiskt perspektiv	19
5.1 Socialkonstruktivistiskt perspektiv	19
5.2 Queerteorin	20
5.3 Genusperspektiv	22
6. Metod	22
6.1 Observation som metod	23
6.2 Urval och miljö	24
6.3 Genomförande	25
6.3.1 Observationerna	26
6.4 Forskningsetiska principer och ställningstaganden	28

7. Redovisning av resultat	29
7.1 Bearbetning av insamlad empiri	30
7.2 Bemötande och skillnader	30
7.2.1 Starka reaktioner	31
7.2.2 Tonläget i tillsägelser	33
7.2.3 Det icke efterfrågade bemötandet	35
8. Sammanfattande analys av resultat	39
8.1 Genusnormer i pedagogernas bemötande	39
8.1.1 Snälla flickor och bråkiga pojkar	40
8.1.2 Osjälvständiga pojkar, självständiga flickor	42
9. Diskussion	42
9.1 Slutsatsen av resultatet	43
9.1.1 Kritik mot det påstådda normala utifrån vårt resultat	45
9.2 Metoddiskussion	46
9.3 Hur står sig resultatet med tidigare jämförbara studier?	48
9.4 Konsekvenser för yrkesrollen	51
9.5 Framtida studier	52
10. Referenslista	54
11. Bilagor	57
11.1 Bilaga 1	57
11.2 Bilaga 2	58

1. Inledning

Fritidshemmet har stor betydelse i arbetet med jämställdhet. Barn skaffar sig tidigt uppfattningar om vad som är rätt, vad som är fel och hur människor samspelar samt integrerar med varandra. Eidevald (2009) skriver i sin avhandling att pedagogers bemötande mot pojkar och flickor ser olika ut. Han skriver även att detta beror på pedagogernas olika förutfattade meningar om pojkar och flickors beteenden. Eidevald (2009) gjorde en studie på en förskola, där han tittade på pedagogers bemötande i olika situationer. Han fokuserade på bemötande i fria leken, i samlingar och påklädnings-situationer. Eidevalds (2009) upptäckte i sin undersökning att skillnaderna som skedde, berodde på att pedagogerna som hade hand om barnen, gjorde det utifrån pedagogens värderingar om kön. Det är inget ovanligt och görs omedvetet av pedagoger runt om på skolor, förskolor och fritidshem. Det som här blir avgörande för vår studie kan vara om det finns vissa skillnader eller likheter utifrån de situationerna som tidigare studerats. Våra observationer av pedagogerna kommer att ske i konfliktsituationer vilket skiljer sig från de situationer som visas i Eidevalds (2009) här.

Enligt Skolverket (2022) ska alla elever bemötas lika oavsett vilket kön de identifierar sig som. Det står att fritidshem ska vara jämställt mellan pojkar och flickor. Det vill säga att inga pojkar, flickor eller andra ska få bättre eller sämre förutsättningar utifrån sitt kön. Detta betyder att fritidshemmet aktivt och medvetet ska främja pojkars och flickors lika rätt och möjligheter.

För att pedagoger ska kunna arbeta jämställt krävs det att de är medvetna om genus och hur de bemöter pojkar och flickor. Om medvetenheten kring detta ämne försummas, försvinner även möjligheten till att arbeta jämställt med eleverna

(Miller, 2022). Det ska genomsyra verksamheten på fritidshemmet. Det vill säga att pedagoger inte får styras av sina behov, känslor, normer eller värderingar som hindrar elever från att utvecklas som individer. Det betyder inte att det är fel med normer. Däremot är det viktigt att vara medveten om sina egna normer och värderingar för att inte begränsa elever i sin utveckling. Pedagoger missar fortfarande otroligt många normer och säger saker ibland som gör att elever inte vågar vara den de vill eller känner sig (Miller, 2022).

Skolmyndigheten förespråkar ett normmedvetet förhållningssätt då det finns brister i arbetet med jämställdhet. Personalen saknar kunskap om normer och detta gör så att många av problemen kan kopplas till könsnormer (Skolinspektionen, 2019). Det vi gör i vår studie är att vara normkritiska och förhålla oss normmedvetet genom att synliggöra genusnormer och reflektera över dessa.

I alla tider har vi påverkats av de normer som skapats i samhället och får oss att bete oss utifrån hur vi förväntas vara beroende på vilket kön vi anses tillhöra (Wernersson, 2017). Att fortfarande säga att flickor ska ha rosa kläder, vara söta och snälla medan pojkar ska synas, vara starka och ta för sig är inte att eftersträva normmedvetenhet enligt oss. Det är inte den uppfattningen som vi idag har med oss och förhåller oss till. Däremot kan det återspeglas i andras agerande och även i vårt eget. Varje dag möts vi av elever som på något sätt uttrycker vad som är pojkigt och flickigt utan att de ens är medvetna om det. Även pedagoger gör det i sitt bemötande med pojkar och flickor vilket vi författare upptäckt i de egna verksamheterna.

Skolans uppdrag är att aktivt arbeta med jämställdhet (Skolverket, 2022) det vill säga att pedagoger ska förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för

flickor och pojkar, kvinnor och män. Skolan ska även se till att inga blir diskriminerade eller utsatta. Vad vi pedagoger själva tänker kring normer och värderingar kan vara avgörande för hur elever ser på vad som är manligt och kvinnligt.

Det står i läroplanerna Lgr 22 (Skolverket, 2022, s. 12) från grundskola att alla som arbetar i skolan ska:

“visa respekt för den enskilde individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt”

Således bör detta innebära att personalen i skolorna införskaffar kunskap om normmedvetna förhållningssätt, samt att kunna använda sig av det i sitt vardagliga arbete.

För att få en bredare kunskap och en tydligare förståelse av vad normer har för betydelse för elevers utveckling genom vårt bemötande behöver alla skapa sig en verklig bild och uppfattning om detta. Vi har valt att göra en observationsstudie på pedagoger i fritidshem där vi tittat på hur de genom tilltal och kroppsspråk bemöter pojkar och flickor och om det fanns några skillnader i dessa bemötanden. Vi är intresserade av vilka genusnormer som visar sig i bemötandet mot pojkar och flickor.

I syftet som följer dyker konfliktsituationer upp i våra frågeställningar. Vi var tvungna att göra en avgränsning för att studien skulle kunna vara genomförbar. Detta resulterade i att vi valde observationer, mer specifikt konfliktsituationer. Där vi tittade på hur pedagoger bemötte pojkar och flickor i dessa konflikter. Vi

väljer konfliktsituationer dels för att vi ansåg att det är just i dessa situationer där normer kopplade till genus skulle bli synligt i pedagogernas bemötande på ett tydligt sätt, utifrån egna erfarenheter. Men också för att det skulle bli omöjligt för oss att observera alla olika situationer som pedagoger dagligen mötte elever i. Det har forskats om genusnormer i pedagogers bemötande tidigare. Bland annat har Eidevald (2009) studerat fenomenet, dock på en förskola. Även Månsson (2000) har studerat detta, men även hon gjorde detta under förskoleverksamhet. Men det som gör vår studie unik är att vi observerat specifikt konfliktsituationer samt att de skedde på fritidshemmet. De studier som tidigare gjort har skett i andra verksamheter och i andra situationer därav valet av konfliktsituationer. Dessa situationerna hade också betydelse när vi studerade internaliserade normer. Det vill säga hur samhällsnormerna i en process smälter samman människors tankar, värderingar samt hur reaktioner lärs in och blir en del av sin egen identitet. Det var därför intressant att undersöka varför pedagogerna bemöter elever i konfliktsituationer som de gör, utifrån kön samt pedagogers egna värderingar de har med sig sen tidigare.

Vi ansåg att vi skulle få tillräckligt med underlag till vår studie genom att observera de konfliktsituationer som pedagoger stöter på under fritidsverksamheten. I studien är bemötande i vårt fall hur pedagoger tilltalade elever i konfliktsituationer både verbalt och genom sitt kroppsspråk. När vi gjorde vår studie såg vi alla som arbetar på fritids som pedagoger. Oavsett vad de hade för bakgrund eller utbildning.

2. Bärande begrepp

2.1 Kön och genus

Genus är det socialt skapade könet, det vill säga en social konstruktion av kön till skillnad från det biologiska könet (Patel & Davidsson, 2019). Till exempel skapas genus genom normer och förväntningar, hur vi tycker att pojkar och flickor ska vara samt bete sig utifrån vilket kön de anses ha. Kön är det vi kallar för det biologiska, det vill säga att vi föds med antingen en snopp eller en snippa. Vi kopplar också ihop kön med genus när vi utgår från könet som det vi föds till och vi skapar det sociala könet genom vilka bilder vi har om könet och hur de förväntas att bete sig. Vi skapar oss då en bild av vad som är pojk- och flickaktigt. Genus påverkar vårt bemötande och beteende i olika situationer, utifrån vilken bild vi fått med oss av vad som är manligt eller kvinnligt (Wernersson, 2017)..

Begreppet genus inom forskning används ofta för att markera skillnader med begreppet kön (Eidevald, 2009). Könet tillhör det biologiska och genus handlar om omgivningens påverkan på kön. Eidevald (2009) påstår att andra forskare arbetar utifrån att kön och genus är socialt konstruerade. Han menar då att det är genus som innefattar uppfattningen om vad som kvinnligt och manligt och som följd av det sker en fördelning mellan kön. Månsson (2000) definierar ett individuellt kön som den enskilda individens upplevda könsidentitet. Den formas i relation till de människor hen möter i livet. Hon menar att det i dessa möten finns maktrelationer, vilka ses som en del av interaktion. Månsson (2000) beskriver skillnaderna mellan genus och kön. Hon förklarar att kön endast gäller det som vi föds med, medan genus rör de kulturella, samhällsenliga samt sociala aspekterna

av kön. Månsson (2000) förtydligar även att begreppet “genus” är komplext och kan därför vara svårt att definiera.

I denna studien kommer vi utgå från Månssons (2000) definition av genus. Det vill säga att genus är de traditionella mönster som finns i samhället. Detta gör så att vi kan identifiera om en pedagog handlar efter dessa förutbestämda sociala genusmönster.

2.2 Normer

Brett förklarar att norm är en värdering, föreställning eller ideal som skiljer på det som är bra och dåligt. Normen definierar vad en ska göra eller hur en ska bete sig. En benämning på vad som är normativt, det vill säga vad som är önskvärt snarare än vad som är det vanliga (Kalonaityté, 2014). Normer kan ses som oskrivna regler eller förväntningar på hur människor bör vara eller bete sig. De lagar som finns nedskrivna kan vi lätt kontrollera medan oskrivna outtalade normer tillhör den sociala samvaron (Andersson & Heikkilä, 2017). De förstnämnda kan hjälpa oss att skapa ordning medan de sistnämnda ska vi bara uppfatta och förhålla oss till. Normer behövs därmed för att vi i samhället ska fungera tillsammans.

Det vi behöver är att synliggöra samt förändra så att pojkar och flickor kan utvecklas som enskilda individer. Om normen säger att vi ska vara på ett visst sätt utifrån om vi är pojke eller flicka så menar Andersson och Heikkilä (2017) att vi hindrar dem i deras utveckling. Alla har vi förväntningar och föreställningar som påverkar varför vi säger, tänker och agerar så som vi gör i bemötandet med elever. Vi tenderar att göra skillnader i bemötandet på grund av vilket kön vi möter (Andersson & Heikkilä, 2017).

Vårt handlande präglas av normer, det som är rätt eller fel. Det lär vi oss redan som små. Längre har mannen stått över kvinnan där generella normer har skapats om vad kvinnor och män ska göra och inte göra. Martinsson & Reimers (2020) beskriver norm som ett ofta förekommande begrepp som fångar upp teoretiska aspekter av sådant som möjliggör makt och ojämlikhet. De skriver vidare om att begreppet kan visa hur vardaglig kunskap om förståelse av världen, det som tas för givet och våra föreställningar hör samman med makt och ett kontinuerligt skapande av över- och underordning. Exempel från förr var att kvinnorna skulle sköta hushållet och mjölka korna. Även inom utbildningssystemet gjordes skillnader utifrån kön. Pojkar var de första som skulle få utbildning medan flickor och andra underordnade kategorier inte fick tillträde. Flickor skulle hålla sig i hemmet och lära sig ta hand om barn och laga mat (Wernersson, 2017).

Samhället har under tid förändrats till hur vi har det idag samt hur vi kategoriserar människor utifrån kön. Trots att det blivit mer jämställt tenderar vi fortfarande att sätta människor i olika fack beroende på vilket kön de tillhör. Det är vi själva som skapat denna ordning om att pojkar ska ha mer makt, ta för sig, vara starka medan flickor ska befinna sig i bakgrunden. Skulle detta visa sig tvärtom så bryter det mot normen. Vi förväntar oss inte att flickor ska vara starka, tuffa och ta för sig medan vi heller inte förväntar oss att pojkar håller sig i bakgrunden eller få visa känslor (Wernersson, 2017).

Normer i samhället omvandlas och förändras och det finns mängder av dem. Gränserna för vad som anses vara lämpligt respektive olämpligt beteende förskjuts och förflyttas utifrån sammanhang, tidpunkt och situation (Martinsson & Reimers, 2020). Exempel från skolans värld är gränserna för hur någon får vara och väntas bete sig under en lektion. Förväntningarna skiljer sig idag jämfört med

årtionden tillbaka. Förr kunde man bli bestraffad för det som idag tillåts i ett klassrum.

I vår studie kommer vi att synliggöra genusnormer i pedagogernas bemötande i konfliktsituationer.

2.3 Konflikt och konfliktsituation

Vi har inte lagt störst fokus på konflikt i sig, då det är pedagogernas bemötande vi vill komma åt i dessa situationer. Vi anser ändå att det var viktigt att vi nämnde olika konfliktsituationer vi har fokuserat på för att få fram hur pedagogerna bemöter dem i just dessa situationer.

Det finns många förklaringar till begreppet konflikt och vad det är som sker när en konfliktsituation uppstår enligt forskare. Lynn Davies har utforskat relationen mellan sociala konflikter och utbildning samt skolans reproducerande av konflikter. Davies (2004) har fyra olika definitioner av konflikter.

1. "verklig eller skenbar oförenlighet mellan intressen eller ändamål
2. tron att parternas nuvarande anspråk inte kan tillgodoses samtidigt
3. en kamp om värderingar och anspråk på status, makt och resurser
4. ett övergångsstadium i en kamp som eskalerar och blir alltmer destruktivt"

Jordan (2015) definierar olika dimensioner i dessa konflikter och att fokus ligger på att någon annan blockerar någon annans viktiga önskemål och då väcks en frustration. Det som Jordan (2015) skriver är att det endast krävs att en av parterna upplever den här typen av blockering, för att det ska ses som en konflikt.

För att förstå vad vi menar med konfliktsituationer och urskilja dem i fritidshemmet har vi valt att definiera begreppet konflikter likt Hakvoort (2020):

En konflikt, oberoende av dess grad, uppstår när två eller flera elevers behov, värderingar eller handlingar möts av ett motstånd. När vi ser att någon är ledsen, gråter, säger ifrån, slåss, eller visar genom sitt kroppsspråk att hen är missnöjd i situationen, där parterna strävar efter något som den andra är ovillig att ge (Hakvoort, 2020).

3. Syfte och frågeformuleringar

3.1 Syfte

Syftet med denna studie är att synliggöra genusnormer i pedagogers bemötande mot pojkar och flickor i konfliktsituationer.

3.1.1 Frågeformuleringar

1. Hur bemöter pedagoger pojkar respektive flickor i konfliktsituationer under fritidsverksamheten?
2. Vilka skillnader syns i pedagogernas bemötande mot pojkar respektive flickor i de valda konfliktsituationerna?
3. Vilka genusnormer visar sig i pedagogernas bemötande mot pojkar samt flickor?

4. Tidigare forskning

Eidevald (2009) visar i sitt studieresultat att pojkar fick majoriteten av alla tillsägelser. Detta var efter en studie där han noterat antalet tillsägelser som flickor respektive pojkar fick vid situationer som samling, maten och i hallen på förskolan. I Eidevalds (2009) studie kunde man se hur förskolepedagogerna oftare

uppmanade flickor att inte vara så högljudda medan pojkarna i liknande situationer inte blev tillsagda i samma utsträckning. Han såg i och med detta att pojkar och flickor bemöts olika i liknande situationer. I sin avhandling skriver han att elevernas beteende markeras eller ignoreras i pedagogernas bemötande med dem. Det som undersöktes var vad eleverna gjorde som ledde till en tillsägelse. Eidevald (2009) antyder att hur vi ser på kön och genus har betydelse för den tolkning vi gör i vårt bemötande. Det som syns tydligt i denna studie är att det finns ett arbete kring jämställdhet på dessa förskolorna.

Lundström (2008) lyfte att pedagoger ingrep oftare i pojkars konflikter utan att de behöver bli tillfrågade av eleverna, medan pedagogerna behöver bli tillfrågade i flickors konflikter för att de ska hjälpa till. Lundström (2008) skriver vidare att pojkars konflikter ofta var slagsmål och fysiska, medan flickors var av den verbala sorten. Lärarna har gett flickorna rådet att inte bry sig om pojkarna, då deras konflikter var ett sätt att försöka få kontakt med flickorna (Lundström, 2008). Flickorna fick i uppgift att lösa de fysiska konflikterna med pojkarna genom att prata med dem.

Zimmerman (2018) observerade att pedagoger inte avbryter pojkarnas skojbråk, trots att detta skulle kunna leda till slagsmål mellan de berörda pojkarna. Däremot visade det sig att om en pojke retar och skojar för mycket med en flicka så är pedagoger allt snabbare att avbryta. Vidare skrev han att pojkar upplever att lärarna hjälper flickor mer i deras konflikter, detta för att lärarna uttryckt att pojkar klarar sig mer självständigt (Zimmerman, 2018). Månsson (2000) skriver i sin doktorsavhandling att det är tvärtom, det vill säga att pojkar får mer uppmärksamhet och flickorna mindre. Zimmerman (2018) antyder att när pedagogerna bemöter pojkar och flickor olika, gör det så att lärarna förstärker en norm som skapar stora skillnader mellan könen. Detta är relevant för vår studie

för det är normer kopplade till genus i pedagogers bemötande under konfliktsituationer som våra observationer kommer synliggöra. Lärarna uttrycker att det är något som förstärker en norm om genus (Zimmerman, 2018). Det som avviker från Zimmermans (2018) studie är att denna studien görs på fritidshemmet och hans gjordes på förskola. Vilket i sin tur gör denna studie unik, då det finns en frånvaro av denna typen av forskning på fritidshem.

Att pojkar fick mer uppmärksamhet gäller olika situationer, allt från den fria leken till den vanliga samlingen (Månsson, 2000). Hennes studie visade att pojkar både får och söker mer uppmärksamhet än tjejer.

Eidevald (2009) drar slutsatsen att bemötandet av pedagoger i förskolan har avsikten att bemöta alla barnen lika oavsett kön men så blir inte alltid fallet. Det beror på att pedagogerna har förutfattade meningar om könen (Eidevald, 2009). Han talar även om att pedagogen omedvetet bemöter pojkar och flickor olika då pedagogen har med sig tidigare förutfattade normer och värderingar om de olika könen. Vidare tar författaren upp att föräldrar bemöter barn i ung ålder omedvetet utifrån vilket kön de har. Pojkar får ofta höra att de är starka, tuffa eller vilda, medan små flickor oftast bemöttes med "lilla gumman" eller att de är lugna (Eidevald, 2009). Med detta kan han tolkas som att barn redan vid låg ålder sätts in i olika fack från den vuxna världen, även om det görs helt omedvetet.

På en förskola som Hellman (2010) utförde sina undersökningar på, berättar en av pedagogerna att de delar upp gruppen i mindre grupper. Detta för att pedagogerna ska kunna ingripa snabbare i eventuella konflikter. Vidare berättar pedagogen att de ser till så att de följer de "stökiga" pojkarna för att det inte ska ske för mycket bråk (Hellman, 2010). Det vill säga att de inte nämner något om att flickor kan

vara stökiga utan endast pojkar i detta fallet. Fokus läggs på att pojkar är de som bidrar till stöket.

Redan i F-klass kan pedagoger stöta på elever som till exempel säger att rosa är en tjejfärg eller att bilar är en pojkleksak. Hellman (2010) klargör att redan på förskolan börjar barnen prata och berätta om vad som är pojkigt och flickigt. Detta kan innebära att vid avsaknaden av en pedagog vid dessa tillfällen, kan små barn redan då "lära" vad som förväntas av dem utifrån deras kön.

Hellman (2010) förtydligar vidare i sin avhandling att på samma avdelning hade de separata toaletter för pojkar och flickor och i separata rum. Men pedagogerna behövde endast närvara på pojkarnas då det blev rörigt och stökigt. Pedagogen löste det genom att göra tydliga linjer på golvet för att hålla bättre ordning i ledet. Hellman (2010) ifrågasatte pedagogen varför de delat upp det mellan pojkar och flickor, om de nu upplevde att det blev stökigare på pojkoan, då barngruppen även bestod av mest pojkar. Pedagogen svarade att det på så sätt blev "finare" på flickornas toalett om den inte delas med pojkarna. Pedagogen säger själv att det inte är ett bra val, då de delar upp utifrån kön.

Wahlgren (2009) har undersökt hur man genom genuspedagogiskt arbetssätt kan förändra genusnormer och strukturer. I denna avhandling kommer återigen att elever inte bemöts lika, utan de bemöts utifrån vilket kön eleven har, men även att lärare gör motstånd till att föra in sådan pedagogik. Dessa brister finns i verksamheternas arbete med jämställdhet och Skolinspektionen (2019) förespråkar ett normmedvetet förhållningssätt just för att så många av problemen kan kopplas till könsnormer.

Vidare belyser Wahlgren (2009) att det bästa sättet vore att lärare handleds i arbetslag för att ändra attityder, förhållningssätt och invanda normer. Även om

studien gjorts på gymnasieskola så syns även här att jämställdhet inte uppfylls. Tidigare i den forskning som presenterats, handlar det om att pedagoger inte bemöter elever lika oavsett kön. Den tidigare forskningen nämner förskola, skola och gymnasium. Dock inte fritidshemmet, då det saknas vetenskaplig forskning för det som denna studien har avsikt att synliggöra, nämligen genusnormer. I avhandlingen nämns återigen att elever inte blir jämställt bemötta av lärare. Författaren skriver också att elevernas kön påverkar lärarnas förhållningssätt (Wahlgren, 2009). Där kan denna studie kring att synliggöra normer ses som ett bidrag till kunskap samt ge bättre förståelse för hur viktigt det är att ha ett normmedvetet förhållningssätt.

5. Teoretiskt perspektiv

Nedan följer en beskrivning på de perspektiv vi har använt oss av genom studien. Perspektiven användes när våra observationer skulle analyseras och diskuteras.

5.1 Socialkonstruktivistiskt perspektiv

Det socialkonstruktivistiska perspektivet låg som grund för vår studie. Ett perspektiv som passar för att förstå verkligheten, där kön är knutet till särskilda förväntningar på förmågor, temperament, sätt att vara på, uppförande samt könstillhörighet (Brinkkjær & Høyen, 2020). Könstillhörighet påverkar beteende och bemötande i olika former av interaktion och kan beskrivas som en relation (Wernersson, 2017).

Det socialkonstruktivistiska perspektivet berättar för oss hur vi agerar utifrån de olika könen (Brinkkjær & Høyen, 2020). Då perspektivet talar om hur vi fungerar socialt och utifrån vårt kön, är detta ett perspektiv som fungerade väl med vår

tredje frågeställning. Till exempel är kön och normer sociala strukturer vilka kan styra individers handlande och dess liv (Brinkkjær & Høyen, 2020).

Perspektivet beskriver att människor bildar sig normer genom mötet med andra (Brinkkjær & Høyen, 2020). Detta tolkade vi som att pedagogen kan vara en del i elevens skapande av hans genus. Om pedagogen berättar att endast tjejer kan bära klänning, pojkar ska ha kort hår och så vidare, kan detta ge eleverna en bild av vad som räknas som ett "normalt" genus.

Efter insamlad empiri gjorde vi ett försök att tolka, analyser och jämföra med tidigare forskning och koppla till begreppet genus. Det socialkonstruktivistiska perspektivet hjälpte oss att få en förståelse om pedagogers bemötande skulle påverkas av om det är en pojke eller flicka de bemötte. Även vad som konstrueras omedvetet av pedagogerna, utifrån hur de bemöter pojkar och flickor i liknande situationer. Till exempel om de tilltalas på olika sätt efter pedagogernas föreställning och förväntningar om pojkar och flickor.

Det vi utgick ifrån när vi tittar på pojkar och flickor är att vi gör en heteronormativ uppdelning. Det vill säga att vi bara såg utifrån två kategorier. Som är bilden av verkligheten.

5.2 Queerteorin

Queerteorin utgår från att den problematiserar och kritiserar de kategoriseringar samhället gör för kvinnor och män. Hellman (2010) belyser att teorin är kritisk till sambandet mellan det fysiska könet och en persons könsidentitet och menar på att den heterosexuella teorin normaliserar att det endast finns två kategorier. Vidare skrev hon att denna typ av normalisering gör så att personer som avviker från det som är "typiskt" för deras kön, lätt blir missförstådda. Queerteorin ifrågasätter

dessa kategorier som ses som de “rätta”, då det blir till fördel för de som agerar då “rätt” utifrån sitt kön (Hellman, 2010). Teorin är framtagen efter studier som kritiserar feminismen, då feminismens syn på manligt och kvinnligt förbise de som identifierar sig själva som bi- eller homosexuella (Bromseth & Darj, 2010). Likt Hellmans (2010) studier, hävdar även Bromseth och Darj (2010) att queerteorin förhåller sig kritiskt till de processer som skapar en uppfattning om normer, då de ses som korrekta i samhället.

Queerteori är besläktad med genusteori och är en bred samlingsbenämning på olika teoretiska perspektiv som utvecklats sedan 1980-talet (Patel & Davidsson, 2019). Fokus ligger på att analysera men även att ifrågasätta hur sexualitet kopplas till identiteter, värderingar och strukturer. Begreppet queer skapades av aktivister som tog avstånd för heterosexuella normen och kraven på vad denna norm innebär. Att göra en queerteoretisk analys av heterosexualitet, homosexualitet, man och kvinna innebär att synliggöra hur dessa fenomen är organiserade, men även hur de förmedlas och hur detta kan ge upphov till orättvisor (Patel & Davidsson, 2019).

Queer kan ha flera betydelser och varierar beroende på vad vi söker. I Storbritannien betyder: konstig, pervers eller sexuellt avvikande (Ambjörnsson, 2018). Studenter inom genusvetenskap skulle snarare tala om queer som en teori om sexualitet, genus och normalitet. Hos unga politiskt engagerade uttrycks queer som en form av aktivism. Själva ordet queer kan betyda knäpp och avvikande till teori, aktivism och mångfald. Men även som en benämning på det som faller utanför normen (Ambjörnsson, 2018).

Queer ser inte HBTQ och heterosexualitet som motsatser utan riktar sig istället mot det påstådda normala. På så sätt uppmanas vi utifrån queer att tänka bortom

dessa uppdelningar. Bort med antaganden att det finns ett normalt och onormalt sätt att vara en sexuell person (Ambjörnsson, 2018).

5.3 Genusperspektiv

Att utgå från ett genusperspektiv betyder att reflektera och analysera kring hur samt varför flickor och pojkar blir olika bemötta. Även vad som orsakar att skillnader görs och vilka konsekvenser dessa skillnader kan få för flickor och pojkar men också för jämställdheten (Andersson & Heikkilä, 2017).

Att tillämpa ett genusperspektiv innebär, enligt Patel och Davidson (2019), att betrakta hur sociala strukturer skapas av och präglas av könsroller. Forskning inom genusvetenskap kan innefatta flera saker till exempel kartläggningar av maktstrukturer i specifika kontexter. Forskare har skapat teorier om hur genussystem kan förklara ojämlikheter och hur denna reproduceras i samhället. En kritisk teori som är nära besläktad med genusteori är queerteori (Patel & Davidson, 2019) och är en av dem teorier som vi har tillämpat i vår studie.

Genusperspektiv handlar i denna studie om att försöka se hur genus påverkar oss och den omgivningen vi lever i samt att ifrågasätta traditionella genusnormer. Till exempel om pedagoger bemöter utifrån hur de själva ser på kön eller genus, så kan det hända att pedagogerna kategoriserar eleverna därefter.

6. Metod

I denna del presenteras den metod som har använts i studien. En ostrukturerad och icke deltagande observation är det vi valt i vår studie.

Vi valde att använda oss av en kvalitativ metod. Enligt Patel & Davidson (2019) och Denscombe (2018) handlar kvalitativ metod om att det som iakttas kan beskrivas med ord och inte som en mätning av något som snarare är kvantitativt. Mätning avser siffervärden och mängder vilket vi inte var intresserade av. Vi ville se och höra pedagoger i deras bemötande av pojkar och flickor. Bemötandet handlar om beteende vilket passar för kvalitativ metod.

6.1 Observation som metod

Enligt Patel och Davidsson (2019) måste observationerna vara systematiskt planera och den information som hittas ska systematiskt också registreras. Observation är en vetenskaplig teknik som är användbar vid insamling av information som berör beteende som verbala yttranden, relationer mellan individers kroppsspråk, känslouttryck med mera. I denna studies fall används observation för att ta reda på hur pedagoger bemöter pojkar och flickor verbalt och uttrycker sig genom sitt kroppsspråk.

Vi valde att göra ostrukturerade observationer och icke deltagande. Denna observationstyp valdes att använda eftersom vi ansåg att detta skulle ge oss bäst svar utifrån de frågeställningarna vi valt. Att förhålla sig som icke deltagande observatör betyder att man är definierad som observatör men att denne befinner sig utanför skeendet (Patel & Davidsson, 2019). Skillnaden från deltagande observatör som aktiv del i den situation som ska observeras. Valet gjordes för att inte pedagogerna skulle påverkas i alltför stor utsträckning av observatören. Om pedagogerna skulle fått en större påverkan från oss observatörer, fanns det risk för att resultatet inte hade blivit trovärdigt. Vi ville ha ett så sanningsenligt resultat som möjligt och därför gjorde vi dessa valen.

Ostrukturerad observation betyder i sin tur att man inhämtar så mycket information som är möjligt inom området för att utforska. Ostrukturerad observation till skillnad från strukturerad, är att det inte behövs något observationsschema i den ostrukturerade utan istället ska allting registreras. I vårt fall hade vi redan en relativt god kunskap för området vilket betydde att vi med hjälp av det visste vad vi skulle gå in och titta på.

Det betyder inte att vi som observatörer direkt kunde ge oss ut med papper och penna och börja observera. För att göra ostrukturerade observationer krävdes planering och förberedelser som hjälpte oss dels med anteckningar men också med hänsyn för forskningsetiska principer. Innan observationen bestämdes att döpa pedagogerna med P1, P2 och så vidare. Under observationerna antecknades pojke med y och flicka med x. Det gjorde det enklare att fältanteckna eftersom att det gick snabbare att bara skriva koder för de olika deltagarna än att skriva hela namn eller flicka respektive pojke. Även nyckelord antecknades om vad som sagts i form av tilltal och genom kroppsspråk i bemötandet med eleverna. Det var också relevant att skriva ner miljö och händelseförloppet för att få en helhet i konfliktsituationen. Detta kallas för att göra fältanteckningar och gjordes under tiden som observationen skedde (Patel & Davidson, 2019).

6.2 Urval och miljö

Studien kom att innefatta pedagoger i fritidshem på två utvalda skolor i Södra Sverige. Observationerna gjordes på totalt sex pedagoger. Vid varje tillfälle befann sig observatören i fritidsverksamheten under tre timmar. Två eftermiddagar tillbringades på en och samma skola medan den tredje på en annan skola. Vi begränsade oss till att observera pedagogerna på skolgården och där det är mer fritt, där barnen som oftast leker, spelar gagaboll, fotboll med mera.

Konfliktsituationer där pedagoger gav tillsägelser och behövde ingripa visste vi av erfarenhet skulle uppstå i denna typ av miljö. De pedagoger som observerades var verksamma i grupperna som finns i F-3 på de valda fritidshemmen.

6.3 Genomförande

Vi har under tre observationstillfällen på två olika fritidshem i Södra Sverige noterat 26 konfliktsituationer, sex pedagoger totalt har varit delaktiga. En observatör valdes, då vi tänkte att det kan bli till vår fördel i analysdelen. Då endast den ena av oss var med och såg händelsen samt känt av stämningen, kommer den andra endast analysera utifrån den framskrivna empirin som skrivs ner. Det innebär att den som inte observerade inte blev påverkad av känslor från varken elever eller pedagoger. Svagheten med en observatör är att konfliktsituationerna och pedagogernas bemötande setts och uppfattats där och då ur endast ett perspektiv, samt att det krävs att observatören fullgör sin uppgift på ett pålitligt sätt. Att spela in hade varit mer tidskrävande så därav uteslöts det. De hade då funnits risk för att tekniken inte skulle fungera eller att det hade blivit svårt att höra vad som sades. Vi upplevde att vi hade förtroendet och den tilliten till varandra då vi båda sedan tidigare hade erfarenheter av att observera.

Innan vi kunde börja observera var vi tvungna att få samtycke till att utföra observationer. Här skickade vi först en förfrågan om deltagande genom vårt missivbrev (Bilaga 1) till rektor på flera skolor via ett mail. Vi fick omgående ett positivt svar från en rektor och kom genom mail i kontakt med en av pedagogerna på fritidshemmet för att få veta vilka som gett samtycke. Den av oss som skulle observera hade kontakten med en av pedagogerna där det bestämdes när, hur och var observationerna skulle ske. Samtyckesblanketterna kunde bekräftas via mail och lämnas fysiskt samma dag som observationen. Klartecken delgavs från två av

pedagogerna muntligt innan så därför kunde vi planera upp observationsdagen trots att inte samtycke skett skriftligen ännu. Även om observationerna inte hade fokus på eleverna skickades ett mail (Bilaga 2) till personalen på fritidshemmet om observatörens närvaro, vilket delades med vårdnadshavarna. Detta för att vårdnadshavarna skulle veta varför där befann sig en, för dem, okänd vuxen. Detta gjordes även för att minimera frågor och oro från vårdnadshavarna som kunde påverka observationen.

Vi fick senare besked från en annan rektor med positivt svar. Samma tillvägagångssätt användes här som vid den första skolan.

Förberedelser med anteckningsblock, pennor och kodning hade vi gjort upp innan samt vad vi skulle titta på utifrån vårt syfte.

6.3.1 Observationerna

Observationerna ägde rum vid två tillfällen på den ena skolan och ett tillfälle på den andra under cirka tre timmar per tillfälle.

Observatören kom till skolgården och hälsade på de pedagoger som skulle observeras. Tanken var att detta skulle vara en stund till att observatören skulle bekanta sig med elever och pedagoger för att de inte skulle påverkas av närvaron. Det som skedde var att konflikter observerades omgående och därav påbörjades observationen i tidigt skede. I detta läge befann sig fyra pedagoger som gett samtycke på denna skola ute samtidigt. Två av dem höll i rastverksamheten medan de andra cirkulerade runt. Många elever befann sig på samma ställe vilket ledde till konflikter och anteckningar kunde göras. Bland annat skedde det konflikter vid tenniset, på fotbollsplanen och runt omkring på skolgården. Redan efter 20 minuter gick observatören undan och skrev ner mer utförligt vad som setts. Efter

rasten och skolans slut samlades alla 50 fritidseleverna för att promenera till ett aktivitetsområde tillsammans med tre pedagoger. Där fanns volleybollplan, gräsområde, gungor och klätterställningar. Även här höll sig observatören i bakgrunden där anteckningar samt små pauser gjordes. Detta för att minimera den risk som finns för att glömma bort vad som observerades.

Det andra tillfället veckan därpå skedde i samma verksamhet med något färre elever. Denna dagen gick fritids också iväg till ett lekområde tillsammans med två pedagoger. På samma sätt som förra gången cirkulerade observatören och var uppmärksam på var konflikterna ägde rum. Tyvärr var det en dag där inte lika många konflikter kunde observeras som den första. Trots att vi hade tillräckligt med empiri från denna skolan och de två första tillfällena ville vi ändå observera den andra verksamheten och dess pedagoger i bemötandet mot pojkar och flickor.

Tillfälle tre skedde på en större skola med betydligt fler elever. Här valde observatören följa en pedagog åt gången både i skogsområdet och på skolgården. De båda pedagogerna (P4 och P6) som givit samtycke och som arbetar i fritidshem tillfrågades om de kunde tänka sig att bli "skuggade". Vi valde att skugga för att detta fritids är större vilket då innebar större avstånd mellan eleverna. Avstånden upplevde observatören vara något problematiskt under den senaste av de två första observationerna då hen inte alla gånger lyckades uppfatta alla situationer eller hann dit i tid för att höra.

Eleverna i denna verksamheten kände sedan tidigare till observatören då denne hade hälsat på under studietiden. Därför kände observatören att hen direkt efter att ha hälsat på elever och pedagoger kunde påbörja observationerna. Det antecknades och vid små pauser skrevs det om lite mer utförligt. När tillfälle gavs fångades andra intressanta situationer upp och observatören kunde givetvis

förflytta sig när det verkade som att något var på gång för att få med så mycket som möjligt. Ibland kom elever och frågade observatören om hjälp eller ställde frågor för att de förmodligen såg denne som någon vuxen som de kunde anförtro sig till och få hjälp av. Detta påverkade inte observatören eftersom att fokus låg på att samla in förutbestämd empiri för studien och därmed kunde observatören snabbt återgå till det.

Efter de tre observationstillfällena hade 26 konfliktsituationer totalt noterats. Pedagogernas bemötanden mot pojkar och flickor i dessa situationer kom att ligga till grund för studiens resultat.

6.4 Forskningsetiska principer och ställningstaganden

Ett ansvar till studien har gjorts genom att ta hänsyn till forskningsetiska principer när vi observerat. Enligt Patel och Davidsson (2019) nämns Vetenskapsrådets fyra huvudkrav som ska tas hänsyn till när observationer och intervjuer genomförs.

Informationskravet följer studien genom att vi informerat så mycket som vi bara kan kring vår tanke till pedagogerna som skulle observeras (Patel & Davidsson, 2019). Detta gjordes i missivbrevet (Bilaga 1) som skickades till rektorn på skolan samt i ett brev till pedagogerna. Vi avslöjade inte exakt vad vi skulle observera för att inte påverka resultatet. Vi var väl medvetna om att pedagogerna har rätt att veta varför vi var där. Men hade vi skrivit att vi skulle titta på hur pedagogerna bemötte pojkar och flickor och om det går att se skillnader i bemötandet, skulle pedagogerna tänka på detta när vi är där. Det skulle då påverkat resultatet. Därför har mindre detaljerade beskrivningar i breven gjorts. Ingen behövde känna sig tvingad att fullfölja utan kunde närsomhelst under studiens gång hoppa av.

Deltagarna som observeras hade rätt att själva bestämma över hur länge de vill medverka eller om de överhuvudtaget ens ville medverka genom Samtyckeskrauet.

Genom att göra informationen och pedagogerna anonyma förhöll vi oss till konfidentialitetskravet (Patel & Davidsson, 2019). Det handlar också om att vi som studerar och skriver har texten samt information under vårt förvar och att inga namn nämns. Vi har haft egen inloggning som säkerhet. Kodningar för pedagoger och fiktiva namn har använts i studien. Främst anteckningar, det vi hört och sett genom observationerna går under detta krav.

Enligt nyttjandekravet som innebär att all den information som samlats in används och stannar enbart som forskningsändamål och i olika sammanhang för vetenskapliga syfte. Detta synliggjordes i missivbrevet (Bilaga 1).

7. Redovisning av resultat

Nedan följer en redovisning av den empiri som samlats in under observationerna som ägde rum på de två utvalda fritidshemmen. Vi skrev pedagog 1 som P1 och så vidare i resultatdelen och redovisar händelsen samt vad som sagts. Detta används som underlag till analysdelen och senare diskussion utifrån vårt syfte och frågeställningar. Vi sorterade händelserna utifrån hur bemötandet av eleverna skedde i de olika situationerna. Detta för att kunna se mönster mellan bemötande mot pojkar och flickor. För att ingen elev skulle kunna identifieras har vi valt att ge dem fiktiva namn. Vi citerade pedagogerna och beskriver vad som hände och sades i de olika konfliktsituationerna, detta för att ge stöd för studiens resultat.

7.1 Bearbetning av insamlad empiri

Totalt har 26 observationer av konfliktsituationer samlats in. Dessa förtydligades genom att renskrivas för att göras mer begripliga för båda författarna eftersom att det endast var en av dem som utvalts som observatör. Det gjorde det därmed enklare att tolka de observerade konfliktsituationerna. Enskilt började vi läsa igenom händelserna för att senare tillsammans analysera tolkningarna. Det som kom fram var att vi kunde se tydliga mönster i pedagogernas bemötande och på så sätt kom vi fram till de kategorier som följer nedan. Några konfliktsituationer hamnade utanför de kategorier vi skapade, då de var av annan art än vad redan kategoriserats och inte stämde in på någon av dem. De kategorier som nedan beskrivs är de som upprepas i pedagogernas bemötande och därmed fick en plats under en viss kategorisering. Under första kategorin hamnade de konfliktsituationer som ansågs vara "starka reaktioner". Under denna kategorin presenteras de konfliktsituationer som rör en pedagogs starka reaktion mot eleverna. Vidare blev kategori två "tonläge i tillsägelser", där pedagogen använde sig av ett tydligt tonläge mot eleverna. Den sista kategori blev "det icke efterfrågade bemötandet". Här skrivs de konfliktsituationer fram som rör konfliktsituationer när eleverna inte hinner fråga om hjälp utan pedagogen kommer in och reder i den snabbt.

Alla konfliktsituationer beskrivs inte i studien då alla inte kunde kategoriseras inom den ram vi satte upp samt att resultatet hade blivit svårtolkat. Det hade även tagit stor plats, det relevanta är att vi tydligt visar att dessa kategorier kunde utläsas så att ni som läsare förstår vad som framkom.

7.2 Bemötande och skillnader

Under denna rubrik får vi svar på de två första frågeställningarna. Det vill säga:

-
- Hur bemöter pedagoger pojkar respektive flickor i konfliktsituationer under fritidsverksamheten?
 - Vilka skillnader syns i pedagogernas bemötande mot pojkar respektive flickor i de valda konfliktsituationerna?

Efter observationerna kunde vi se tydliga mönster i pedagogernas bemötande mot pojkar och flickor. Det visade sig även att det gjordes skillnader i bemötandet beroende på vilket kön pedagogen bemötte. I observationerna fick vi därför svar på de två första frågeställningarna.

7.2.1 Starka reaktioner

Pedagogerna bemötte eleverna med sitt kroppsspråk men även verbalt, på ett sätt som klassas som starkt i deras reaktion. Bemötandet upplevdes som att pedagogerna var irriterade över hur eleverna agerar och uttrycker sig därför på ett hårt sätt.

P1 använde sig av icke verbal kommunikation i den ena observationen hen var delaktig i, då hen inte talade med de inblandade pojkarna. Situationen rörde två pojkar där de blev oense när de spelade tennis.

På fotbollsplanen blir Anton sur på Niklas, för att Niklas rev omkull ett tenniset. Anton blev sur och lämnade planen grymtandes. P1 kommer med bestämda steg fram till nätet och pojken som står kvar. Pedagogen gör en butter min samtidigt som hen reser nätet så häftigt så att vatten sprutar ur tygndklumpen. P1 säger ingenting till någon av pojkarna, utan suckar högt och går därifrån.

Även om P1 inte sagt något till de inblandade pojkarna, visade hen tydligt med sitt kroppsspråk att hen var trött på något. Det som tolkades utifrån denna observation är att P1 använder sig av ett starkt kroppsspråk, vilket upplevdes som

en markering mot pojkarna, att det som hände var fel. P1 ingrep i denna konflikt utan att någon av de inblandade pojkarna behövde hämta hjälp.

Flera gånger uttryckte pedagoger sig starkt och irriterat mot eleverna. Det syntes tydligt i både kroppsspråk och verbalt. Att som pedagog med bestämda steg gå in i en situation där två pojkar är oense om ett tennisnät som ramlat omkull och sedan lämna suckandes upplevs som stark reaktion.

I en konflikt där Olle och Anna retades och tog bollen från de andra i gagabollsrinken säger P1 argt, högljutt och riktade blicken mot Olle: "Sluta! Du vet bättre än att göra sådär! Nu lägger du av och ger mig bollen, Olle!" P1 försöker ta bollen. Olle kastar bollen till Anna och P1 säger uppgivet: "Snälla Anna, sluta nu och ge tillbaka bollen." "Nej det tänker jag inte göra" svarar Anna och kastar iväg bollen. Både Olle och Anna springer därifrån. Pedagogen väljer här att lämna situationen.

Återigen ses ett hårdare bemötande när P1 spänner blicken i Olle, försöker ta bollen och skriker ut att Olle ska sluta. I denna situation såg vi att P1 gjorde skillnad i bemötandet mot pojkar och flickor. Våldigt skarp tillsägelse till Olle men betydligt mildare tonfall till Anna som dessutom får vara den snälla. Flera skarpare gestikulerande med armar och kroppsspråk kunde också observeras av andra pedagoger vid andra situationer som vi observerade.

P5 hade samma bestämda ton och pekade och gestikulerade med händer. "Nej ni ska inte sitta där, lek inte där!" "Leo! lyssna på tjejerna" "Dra inte i varandra!" "Klättra ner, sa jag. Annars ringer jag din pappa.". Vi ser ett mönster bland flera pedagoger, då de snabbt vid fler tillfällen säger ifrån till eleverna innan det vid vissa tillfällen hunnit hända något.

Denna kategori av bemötande riktar sig till pojkar. Inte i en endaste situation upplevs det att flickorna bemöttes med så pass starka reaktioner.

7.2.2 Tonläget i tillsägelser

I denna kategori visas när pedagogerna genom tillsägelser använde sig av olika tonlägen. Skarpare eller mjukare i röstläget används mot eleverna i pedagogernas olika tillsägelserna.

I P3:s bemötande kunde vi se tydliga skillnader mellan pojkar och flickor.

Utanför en entré stimmar Alva och Lars samtidigt som de tafsar om en cykel.
“Du vet väl bättre än att göra såna här dumheter, Lars”. säger P3 med en bestämd röst.
P2 vänder sig till Alva och säger med en betydligt mildare röst:
“Men... du vet väl hur man uppför sig, tramsa inte nu.”
Det syntes tydligt i P3 ansiktsuttryck att P3 var strängare mot Lars än vad hon var mot Alva.

P3 bemötte pojken i situationen ovan med tydlig tillsägelse kring att hans agerande är helt fel samt att han borde kunna göra bättre än så. P3 säger tydligt till honom att hans uppförande var “dumheter” och förstärker detta med sin röst. När P3 sedan säger till flickan är P3 inte lika hård i tonen, trots att tjejen varit lika delaktig i tjafset om cykel som pojken. Med en mildare röst och väl valda ord, berättar P3 för flickan att hon borde veta bättre. Varför flickan borde veta bättre än killen vet vi inte.

När elevgruppen skulle gå en kort sträcka till ett aktivitetsområde ropar en flicka på P2 och berättar att en kille kastar sand på henne. P2 vänder sig snabbt om och tittade väldigt strängt på killen samtidigt som han får en mycket vass tillsägelse. P2 vet i själva verket inte om anklagelserna mot pojken var sanna eller ej, med trots detta får han en sträng tillsägelse, tillsammans med en spänd blick från P2.

Här gick P2 endast på flickans historia och undersökte inte fakta och trovärdigheten i anklagelserna. Direkt efter detta fortsätter de gå till området.

P5 är ständigt på sin vakt och gav tillsägelser nästan innan en konflikt ens har uppstått, ständigt tillrättavisande genom både det verbala och sitt kroppsspråk.

I ett led puttas två pojkar och småbråkar. P5 visar med kroppen var de ska stå och föser dem försiktigt in i ledet och säger samtidigt:

“Inte puttas grabbar. In i ledet annars får ni inte gå tillsammans, visa att ni klarar det nu!”

Alvar och Fia puttas längre fram i ledet och skriker på varandra.

“Sluta, skrik inte!” säger P5 till Alvar, men säger inte till Fia.

Pojkarna fick korta direkta tillsägelser i konflikterna medan flickor inte får någon tillsägelse av P5 i konfliktsituationer.

Skillnader gjordes mellan tillsägelser till pojkar och till flickor. Flickor fick snarare tillsägelser för att det inte skulle hända konflikter, för att tillrättavisas eller inga alls. Medan pojkar var de som fick direkta och bestämda tillsägelser i konflikter. P5 uttryckte: “Nej Alvar! Sluta Olle! Skärp er killar! Ni tre killar får inte vara med för ni slåss bara”, pekar samtidigt mot dem och gestikulerar med armarna. Till flickorna gjordes direkta men mildare tillsägelse till exempel: “Dra inte i nätet flickor ni förstör för killarna.” “Flickor sätt er där borta i sanden istället och lek.” “Nej flickor skrik inte, ni får inte skrika.” Här uttryckte P5 gruppen elever med flickor eller pojkar och även här visar pedagogen ett aggressivt uttryck till endast pojkarna både verbalt och genom kroppsspråket.

Framme vid aktivitetsområdet blev en tjej orolig på grund av en annan tjej.

Vid en löparbana står P2 och lutar sig mot en bänk. Daniella kommer springandes och är arg för att Maja slåss.

“Va´ här med mig”, säger P2.

“Nej, hon attackerar mig” svara Daniella.

P2 håller om Daniella bakifrån.

“Nejdå, vi står här du och jag.” svarar P2 samtidigt som hon pillar sig i håret.

P2 ser att Maja är lite orolig och går fram till henne.

“Mhm, men vi ska inte och får inte slåss, det vet du.” säger P2 tyst.

P2 går tillbaka till bänken och Maja blir arg och ledsen.

P2 hanterade denna situationen med lugn och ro. Trots att Daniella uttryckte att hon känner sig attackerad av Maja. P2 använde en mycket lugn ton när hen talade med Maja och visade ett lugn även med sitt kroppsspråk. Efter eftermiddags-observationerna kommer P2 fram till observatören och säger med ett pillemariskt leende:

“Tjejerna tjafsar mycket. Killarna är mycket enklare, där smäller det bara till sen är det över!”

När tonläget blir så tydliga i bemötandet blir det lätt att se skillnaderna som görs i bemötandet mot pojkar och flickor. Vilket situationerna som skrivits fram ovan blir ett bevis på.

7.2.3 Det icke efterfrågade bemötandet

Under denna kategori redogör vi för om och när pedagogerna blir ombedda eller inte att gå in i konfliktsituationerna.

I flera av situationerna gick pedagoger in i konflikter utan att någon pojke eller flicka bad om det. Däremot synliggjordes det att när de väl kom fram och bad om hjälp så var det främst flickor som bad om det. P5 går in i varenda situation utan att någon har bett om det. P2 möttes flera gånger av att flickor kommer fram och ber om hjälp men då var inga pojkar inblandade, utan det var endast flickor i alla

situationerna. Även P3, P4 och P6 går flera gånger in i pojkars konflikter utan att bli ombedda medan flickorna kommer till dem och ber om hjälp.

Ebba står med ett racket i handen. Adam kommer fram till Ebba och vill också ha ett racket. De blir osams om ett racket på fotbollsplanen. Adam går till P2 och ber med en gnällig röst om hjälp. P2 går fram till Ebba och lägger armen om henne och säger försiktigt:

“Ni kan väl spela tillsammans och du brukar ju vara så snäll och dela med dig. Hämta ett rack till så blir det bra sen.”

Trots att Ebba hade racket från början så uppmanades Ebba att hämta ett nytt racket av P2. Då P2 stod och såg samma händelse som observatören, bör hen sett att Ebba hade racket före Adam. P2 säger inget till Adam. Ingen uppmaning till Adam om att han skulle hämta ett eget racket delas heller ut. Fokus läggs på att Ebba brukar vara snäll och borde vara det nu med.

Kerstin kommer till P6 och bad om hjälp med att ta på skon. Kerstin säger att Stina tog hennes sko och har kastat bort den. P6 är lugn, följde med och pratade med dem båda två med mild röst. P6 berättar att de är onödigt att göra sådär. Båda fickorna håller med och de blev sedan kompisar med varandra igen. I denna konflikten hämtade en flicka hjälp för att reda ut händelsen.

I skogen var två pojkar oense och tjafsar om någonting som observatören varken sett eller hört. P4 kommer mumlandes fram och pratar med pojkarna. Pojkarna säger att pedagogen inte behöver lägga sig i deras konflikt. “Låt oss vara!” sa pojkarna till pedagogen. “Förresten ta på er tröjor det är kallt ute!” Uppmanar P4. Arvid svarar: “Du ska väl skita i om jag har tröja eller inte?” Pedagogen tittade lite försynt på observatören och säger bestämt: “Men Arvid, man säger väl inte så till en fröken?” P4 gick fram till denna konflikt utan att någon av de inblandade

ber om den hjälpen. Pojkarna markerar sedan att de inte ville ha någon hjälp att lösa deras konflikt. Fokus flyttas då snabbt från konflikten till att pojkarna skulle ta på sig sina jackor.

P3 såg att killarna bråkar i hyddan. P3 gick dit och säger: "Nähe, nu gör vi såhär istället för att bråka och sparka på varandra! Titta på tjejerna när de leker. Kom här ska jag visa." P3 gjorde upp en lek med dem och alla släpper konflikten.

P3 tonar ner killarnas bråk och förklarar att de inte ska bråka, utan att undersöka vad konflikten handlar om. Samtidigt som hen tonar ner deras bråk så lyfter hen tydligt för killarna, att tjejerna gör något som är rätt. Även här blev P3 inte tillfrågad att hjälpa till med konflikten.

F-klassen ska gå till mellis. Isabell sparkar iväg en spade som låg på marken, sen sätter hon sig på en bänk och tjuvar. P4 frågar varför Isabell sitter där och tjuvar och sparkar på spaden.

"Sixten är dum mot mig." säger Isabell.

"Jasså? Jaha, vad har hänt då?" svarar P4 väldigt tyst.

Flickan mumlar och P4 tar henne i handen och går mot matsalen. De pratar inte med Sixten. Varken observatören eller P4 vet vad Sixten har gjort eller sagt. Sixten ser sur ut och sparkar undan samma spade som Isabell sparkade på innan. P4 säger samtidigt som hon håller Isabell i handen:

"Jag vet att Sixten brukar göra dumheter, bry dig inte om honom."

Sen går de till mellis.

P4 uppmärksammar att Isabell var ledsen. Isabell berättade att Sixten har varit dum mot henne. Trots att P4 fick veta detta tar pedagogens endast med sig Isabell och lämnar Sixten. Sen uttrycker P4 att Sixten gör dumma saker. Detta tolkas som att pedagogen normaliserar att Sixten gör dumma saker, vilket kan tolkas som att det blir mer accepterat då det brukar hända sådana saker. P4 lägger ingen tid på att försöka reda ut vad som hände mellan de två eleverna. Ingen av de två inblandade frågade P4 om hjälp med att reda ut konflikten, utan P4 valde att steppa in

självmant och bemötte endast flickan. Vidare uttrycker pedagogen att pojken brukar göra dumma saker.

Clara är inte nöjd i gagabollrinken när flera pojkar tramsar och har bollen hela tiden. P3 ryter till på pojkarna att ska ni sparka fotboll får ni gå till fotbollsplanen och föser bort dem från rinken. Sen blir det tyst och lugnt. Pojkarna bara tittar oförstående på varandra.

Här såg vi ytterligare en situation när pedagogen inte blev tillfrågad att reda i konflikten. Pedagogen såg att Clara var missnöjd och agerar därefter. Utan att veta om Clara gjort något för att pojkarna skulle börja tramsa. I dessa två situationer ovan är det blandade grupper med pojkar och flickor.

Vid ett aktivitetsområde står P5 vid en beachvolleyplan och övervakar elevgruppen.

“Kasta inte sand, Klas. Tjejer ni får flytta på er, sätt er och bygg med sanden, dra inte i nätet! Snälla!”

“Men vi vill inte...”

“Snälla, gå och lek med sanden istället. Nej, snälla inte nätet!”

P5 skäller på Klas igen.

“Kasta inte sanden, Klas, sa jag ju! Tjejerna blir ledsna.”

P5 patrullerade likt en vakt runt eleverna. Innan eleverna ens hunnit starta upp konflikter eller be om hjälp, var P5 där och tillrättavisade dem. “Gör inte så. Klättra inte. Skrik inte” och så vidare. Eleverna bad inte P5 om hjälp, då de inte hinner själva. Många elever fick tillsägelser av P5 precis som Klas fick. Om Klas rent av bara satt och lekte i sanden vet vi inte. Vi vet inte heller om Klas kastade på någon och om det i så fall var anledningen till att en tillsägelse utdelades. Vidare såg vi att P5 bemötte killar med hårda tillsägelser tillsammans med deras

namn. Likt P5 gjorde mot Klas, medan P5 bemötte tjejer som grupp och inte enskilda individer.

Det vi kunde utläsa ur dessa konfliktsituationer var att pedagoger oftare ingriper direkt i pojkars konflikter medan flickor bad om hjälp. Det är skillnad om det bara var pojkar, endast flickor eller både flickor och pojkar i konflikten. När det endast var flickor i konflikterna, behöver de kalla på hjälpen. Ingen pedagog stegade in för att reda i situationerna om de inte blev tillfrågade. Däremot när det fanns en pojke med i bilden, var pedagogerna betydligt snabbare på att ingripa.

8. Sammanfattande analys av resultat

Utifrån ett genusperspektiv reflekteras och analyserades varför pojkar och flickor blev bemötta som de blev av pedagogerna. Även vad skillnaderna berodde på och varför de skillnaderna gjordes. Vi utgick från de kategoriseringarna som framkommit för att gå in på djupet och förstå varför pedagogerna bemötte som de gjorde. Vi tittade på kategorierna var för sig, för att kunna identifiera typiska genusnormer i bemötandet. Författarnas egna uppfattningar om pojkar och flickor har lagts åt sidan i den mån det går. Det är svårt att förbise dem då vi själva har förutfattade meningar och förväntningar med oss sen tidigare, vilket förmodligen även pedagogerna haft eller har.

8.1 Genusnormer i pedagogernas bemötande

Det som vi tolkade ifrån resultatet är att vissa normer om genus ses som återkommande i pedagogernas bemötande. Vi har sett tydliga mönster och vi tolkar dessa mönster som att de utgår från vilka föreställningar och förväntningar pedagogerna har om pojkar respektive flickor.

”Titta på flickorna när de leker!” “Snälla flickor skrik inte, ni får inte skrika!”
“Sluta slåss killar! Inte puttas grabbar! In i ledet annars får ni inte gå tillsammans, visa att ni klarar det nu! Suck!”
“Men Alva du vet väl hur man uppför sig, sluta tramsa nu!”
“Men Arvid så säger man väl inte så till en fröken! “Snälla Anna, hämta bollen!”
“Strunta i honom han brukar göra dumheter!”
“Tjejerna tjafsar mycket. Killarna är mycket enklare, där smäller det bara till sen är det över!”

Ovan citat är pedagogernas uttalanden som grundar sig i vilka förväntningar eller oskrivna regler som pojkar och flickor redan tillskrivits. Om detta sker medvetet eller omedvetet från pedagogernas sida, vet vi inte. Tolkningar är att pojkar ska göra som flickor och bete sig som dem. Det vill säga inte slåss, inte bråka, inte vara högljudda utan istället leka lugnare lekar och vara snällare.

Ett mer hårt bemötande ges till pojkar än till flickor men också att pedagoger utan att bli tillfrågade går in i pojkars konflikter. Flickor fick oftare be om hjälp innan. Det allra sista citatet får observatören sagt till sig precis när observationen ska avslutas.

8.1.1 Snälla flickor och bråkiga pojkar

Det som synliggjordes i pedagogernas bemötande mot pojkar, är att det finns normer om att pojkar är stökiga och bråkiga. Detta ligger som grund för att pedagogerna bemötte pojkarna med en hård ton, aggressivt kroppsspråk och skarpa ord.

Flickorna bemöttes med betydligt mildare och snällare toner än vad pojkarna fick, detta för att det finns en förbestämd norm om hur flickor ska vara samt agera. Det vill säga att flickor ses som lugna, tysta och så vidare. Därför får flickorna ofta

höra att de ska dela med sig eller att de brukar vara snälla och att de ska vara det nu med.

När genusnormer synliggörs i pedagogernas bemötande, tolkar vi det som att heteronormen omedvetet förstärks. Det vill säga tanken om att det endast finns två kön och att dessa kategorier blir tillskrivna att vara på ett visst sätt. I och med att pedagogerna har med sig en egen tanke om vad som är pojkgigt och flickigt, präglar detta deras bemötande, vilket i sin tur förstärker heteronormen. Om eleverna gör något som inte är typiskt för deras kön, får de tillsägelser utifrån det som uppfattades som avvikande.

Det kan tolkas som att normen säger att flickor ska inte slåss, de ska inte skrika och pojkar ska göra som flickorna gör. För att det är normalt att det är såhär pojkar och flickor är i sitt sätt att vara och bete sig. Det säger normen och det förstärker pedagogerna i sitt bemötande. Det mesta utgår ifrån heteronormen. Pedagogerna upprepar ofta att flickor eller pojkar inte ska göra på ett visst sätt, vilket förstärker normen om hur gruppen flickor och gruppen pojkar ska eller inte ska vara.

Flickorna blev tillsagda att inte skrika då det fanns en förväntan att de skulle uppföra sig, vara lugna samt snälla. Genom att pedagoger ofta använder specifikt ordet "snälla" till flickor ger det ett intryck av att det är så flickor brukar vara och bete sig. Det tolkades även som att flickor inte blir lika uppmärksammade när de inte gör som de brukar enligt normen istället upplevdes flickorna bara lite tramsiga. Pojkar däremot behövde bevisa att de kunde uppföra sig som flickor då förväntningar på pojkar är att de anses vara dem som har svårt att uppföra sig. Därför bemötte pedagogerna pojkar hårdare medan flickor fick mildare tillsägelser.

8.1.2 Osjälvständiga pojkar, självständiga flickor

Pedagogerna blev tillfrågade av flickor men inte av pojkar att gå in i konfliktsituationer. Detta kan då uppfattas som att pedagogerna hade en förutfattad mening om att flickor ska klara sig mer själva än vad pojkar ska göra.

Då pedagogerna var snabba på att direkt gå in i pojkarnas konflikter, medan flickorna får be om hjälp, tolkades detta som att pojkarna inte klarar reda ut själva sina bråk, utan de behöver stöd. Flickorna förväntades vara duktiga och ansvarsfulla. Det blev synligt då pedagogen inte gick in i situationen med flickor, utan att först bli tillfrågad. Genom att pedagogen återkommande gick fram till pojkarna och inte till flickorna, förstärkte de att flickor och pojkar ska vara på dessa sätt i konfliktsituationer och att det är normalt.

Vilka som ingår i konfliktsituationerna påverkade om pedagogen ingrep eller inte, vilket var anmärkningsvärt. Detta blir påtagligt när det fanns pojkar med i konflikterna, så skulle pedagogerna stappa in och reda i dem, även om hjälp inte efterlyses. Detta tolkades som att oavsett vad det var för konstellation i gruppen, räcker det med att en pojke är med så ska pedagoger hjälpa till. På så sätt synliggjordes normen kring att pojkar är stökiga och inte klara att reda i konflikter utan en pedagogs närvaro.

9. Diskussion

I detta kapitlet diskuteras studiens resultat kopplat till styrdokument och forskning som tidigare redogjorts för. Här sätts det sammanfattande resultatet i centrum och det är det som vi diskuterar.

9.1 Slutsatsen av resultatet

Syftet var att synliggöra genusnormer i pedagogers bemötande mot pojkar och flickor. Vi ställde tre frågor. Hur bemöter pedagoger pojkar respektive flickor i konfliktsituationer under fritidsverksamheten? Vilka skillnader syns i pedagogernas bemötande mot pojkar respektive flickor i de valda konfliktsituationerna? Vilka genusnormer visar sig i pedagogernas bemötande mot pojkar samt flickor? Det resultat som blev synligt är:

De svar vi fick fram på de två första frågeställningarna är att skillnader görs i bemötandet mot pojkar och flickor. Pedagogernas bemötande kategoriseras med "starka reaktioner". Starka reaktioner kännetecknas med att pojkarna blev bemötta av pedagogerna på ett något uppfattat hårt och irriterat sätt både verbalt och genom sitt kroppsspråk. "Tonläget i tillsägelser" är den kategori som kännetecknas av att pojkarna blev både direkt och högljutt bemötta. Kategori tre "icke tillfrågade bemötandet" karaktäriseras av att pojkar är de som inte bad om hjälp i konfliktsituationerna.

De genusnormer som visade sig i pedagogernas bemötande mot pojkar är att de anses vara de bråkiga, stökiga, osjälvständiga och uppmärksammade. De genusnormer som visade sig mot flickor anses som de snälla, självständiga och inte lika sedda som pojkar. Flickorna får också höra att de kan sköta sig, medan pojkarna är de som förväntas vara icke skötsamma.

Efter att granskat vår empiri, syns skillnader i pedagogers bemötande. Observationerna gjorde det synligt att pojkar fick hårdare och direkta tillsägelser. Pojkar behövde sällan be om hjälp, utan pedagogerna fanns snabbt på plats för att reda i den konflikt som uppstod. Detta kan betyda att pedagogerna har med sig

förutfattade meningar om att pojkar inte klarar av att reda i sina egna konflikter, utan att de behöver ha ett konstant stöd av pedagogerna.

Flickorna blir bemötta med betydligt mildare tillsägelser. Pedagogerna ingrep inte lika snabbt i flickornas konflikter, om pedagogerna ens ingrep. Då resultatet tydde på att flickorna behövde be om hjälp för att pedagogen skulle ingripa, synliggjordes det i pedagogens bemötande att normen om flickor kan ses som de som klarar sig själva. Flickorna fick vid flera tillfällen även höra att de var snälla och att de brukar uppföra sig. Även här kan detta vara ett tecken på att pedagogerna hade med sig förutfattade meningar, liksom de hade med pojkar. Därför får flickor höra att de kan uppföra sig och vara snälla, då det är så normen säger att de ska vara.

Genom studien har det synliggjorts genusnormer i pedagogernas bemötande mot pojkar och flickor. Här fick vi reda på det som i dessa bemötande förstärker de tidigare normerna om pojkar och flickor. Synligt blir att detta är det typiska för endast pojkar och flickor och att det är det som pedagogerna förstärker. Det är pedagogerna som i sin tur rekonstruerade dessa kategorier och det som de tillskrivs. Det är en uppfattning som eleverna kan ta med sig, som kan ligga till grund för elevernas utveckling att bli den de önskar eller hindrar att få bli.

Studien har bidragit till att vi blivit mer medvetna om hur vi kan bemöta elever. Vi författare tänker mer på att se alla som elever och inte göra dessa skillnader i samma utsträckning som tidigare. Vi förstår att det är viktigt att ha ett normmedvetet förhållningssätt, för att inte påverka elevernas individuella utveckling negativt. Normmedvetenheten har ständigt varit med oss under hela studien, genom att vi har ifrågasatt oss själva hur vi bemöter eleverna. Med detta

bygger vi upp våra verksamheter till att icke bli utmärkande utifrån vad som skulle kunna ses som typiskt flickigt eller pojktigt.

Slutsatsen är att pedagoger i sitt bemötande förstärker heteronormen. Det betyder att de bidrar till att de traditionella könsnormerna lever vidare. Om normer knuts till kön kan det medföra att vissa elever i studiens fall bekräftas och synliggörs mer än andra, men även att vissa riskerar att uppleva sig diskriminerade eller utsatta. Detta för att inte bemöts utifrån vem de är, utan endast utifrån vilket kön de har.

En annan tendens vi kunde se från resultatet är att flicknormen värderas högre. Då pedagoger påpekade för pojkar att de ska titta på flickorna och bete sig mer som dem, värderas flickornas norm högre än pojknormen. På så sätt upplever vi att pedagogerna vill ge mer makt till flickorna. Normen om att flickor är de som ska vara duktiga, förstärks då genom denna typen av bemötande från pedagogerna.

9.1.1 Kritik mot det påstådda normala utifrån vårt resultat

Utifrån slutsatsen om heteronormen diskuteras och reflekteras det som följer mer utförligt med hjälp av queerteorin.

Queerteorin vill att samhället ska förbise att det endast finns två kategorier och att det som de tillskrivs är det normala. Här väver vi in queerteorin och det som den kritiserar i en diskussion för att synliggöra det som pedagogerna förstärker utifrån de genusnormerna som framkom i deras bemötande.

Pedagogerna agerade i enlighet med heteronormen, det vill säga utifrån att det endast finns två tydligt åtskilda kategorier, vilka ska vara på ett visst sätt. Därför bemöttes pojkar och flickor också därefter. Queerteorin vill hellre se bortom detta påstådda normala att se på flickor och pojkar utan istället ska alla ses som

individer, som har rätt att få vara eller bli den som hen vill. Queerteorin menar att det finns fler kategorier i samhället än bara pojkar och flickor. Pedagogerna förstärker de genusnormer som synliggjorts om att pojkar anses bråkiga. Även genusnormer om att flickor anses snälla och klarar sig själva förstärks. Om pedagogerna visar dessa normer så tydligt i deras bemötande, förstärker det normen om vad som är pojkigt och flickigt, vilket skulle göra att de elever som inte skulle agera utifrån det “normala” riskerar att bli utsatta och diskriminerade. Detta innebär att samhällets heteronorm som kontinuerligt upprepas och återspeglas i pedagogernas bemötande bidrar till att det kan finnas homofobiska attityder, värderingar bland samhället och dess individer. Det vill säga har en negativ inställning till bland annat homosexualitet och allt annat utom det heteronorma. Detta bör tas i beaktning.

9.2 Metoddiskussion

Att göra observationer var vårt valda medel att skaffa information om hur pedagoger bemötte pojkar och flickor i situationerna. Vi såg och hörde i verkligheten samt det som var relevant för just vår studie.

Det hade kunnat spelats in med kamera med risk för att det skulle bli svårt att fånga alla situationer samt förflytta sig då vi inte innan visste hur miljön ser ut på de valda fritidshemmen. Men då hade det förmodligen riktats mer uppmärksamhet mot observatören. Dock märkte vi att det var svårt att hänga med i händelserna i bakgrunden därav vårt val att gå bredvid en pedagog åt gången. Risken med att följa en pedagog är att denne lätt kan påverkas av observatörens närvaro eller att eleverna kommer fram till observatören och att det kan störa observationen. Inget av detta upplevdes och allt var som vanligt mer än att eleverna visste om att observatören var där för att studera pedagogerna. Detta berättade observatören

redan i början eftersom frågor spontant ställdes i och med att en ny person befann sig där. En annan problematik är att om observatören endast går bredvid en pedagog hela tiden ses bara dennes sätt att hantera och bemöta eleverna i konfliktsituationerna. Därav valet att följa ytterligare en pedagog till under den eftermiddagen.

Det fanns en viss risk att data tappas under och efter observationen. När man har det färskt i minnet ska det snabbt fördjupas för att informationen inte ska bli felaktig. Som den lätt kan bli om det går för lång tid (Patel & Davidsson, 2019). Därför gick observatören undan oftare och tydliggjorde händelsen. Det blev därmed lättare att förstå sammanhanget i det som sedan skulle detaljeras ytterligare och göras om till fullständiga data.

Ett tips skulle kunna vara att avvakta med observationerna och låta pedagogerna och eleverna vänja sig vid att observatören befinner sig på platsen (Patel & Davidsson, 2019). Men detta innebär att mycket mer tid behövs läggas på det valda fritidshemmet. Denna tid fanns tyvärr inte för vår del. Men det gick i vårt fall ändå eftersom aktiviteterna var i full gång redan innan observationerna startade.

Det hade varit intressant att intervjua pedagogerna om hur deras upplevelse om hur de bemöter pojkar respektive flickor i konfliktsituationerna. Bara för att jämföra om deras berättelse stämmer överens med den verkligheten vi då observerade.

Vår tolkning av en pedagogs kroppsspråk kan bli felaktigt. Något som kan vara svårt att fånga genom observationer är pedagogens egna uppfattning och känsla. Observatören i fråga kan omöjligt veta det. Känslor är svåra att observera då de kan feltolkas. Vi har gjort så gott vi kunnat för att få en så verklig uppfattning i

bemötandet som möjligt. Det viktiga är att som observatör inte vrida på saker som ger fördel för något resultat vilket kan skada trovärdigheten i resultatet. Vilket kan vara problematiskt när endast en av oss observerade. Fördelarna med metodvalet väger tyngre än nackdelarna vilket vi anser är det viktigaste för vår studie.

Resultatet har vi fått fram på ett genomtänkt sätt utefter våra observationer och insamlad empiri. Observationerna var skrivna så att vi enkelt kunde analysera dem och kunde tolkas lika av oss båda vilket gjorde det mer tillförlitligt. Naturligtvis är det svårt att bortse från sina egna värderingar och erfarenheter. Även om det inte var enkelt att vara en neutral part, har vi fått sätta alla egna värderingar till sidan, detta för att få ett så trovärdigt resultat som möjligt. Metoden gjorde att vi i stunden kunde fånga verkligheten vilket var det vi eftersträvade att göra. De anteckningarna som gjordes var exakt det som i verkligheten hände och det är efter dem som vi sedan kunde se mönster där samma saker upprepas på ett enkelt och tydligt sätt.

9.3 Hur står sig resultatet med tidigare jämförbara studier?

Zimmerman (2018) hävdar att pedagoger ofta inte går in och reder ut pojkars bråk, då pedagogerna uttryckte att pojkar klarar sig mer självständigt. Pedagogerna i vår studie däremot går ofta direkt in i pojkars bråk och konflikter. Detta tolkar vi som att de behöver den hjälp och därför inte anses som självständiga. Däremot kan pedagogerna ha förutfattade meningar om att pojkarnas konflikter är fysiska och mer våldsamma därav ingriper de oftare än i flickornas. Då pedagogerna snabbt var på plats när pojkar var inblandade, tyder detta på en norm att pojkar inte klarar att reda ut konflikter själva. Medan flickorna inte fick lika snabb hjälp, om de ens fick hjälp, då flickorna fick hämta hjälpen majoriteten av gångerna som observerades. Det innebär att vårt resultat att

pojkar inte anses självständiga motsäger det Zimmerman (2018) tidigare konstaterat i sin studie om pojkar.

I Lundströms (2008) forskning beskrevs det att pojkar oftare inte behövde ta till hjälp i sina konflikter, pedagogerna kom utan att bli tillfrågade. Det stämmer överens med hur pedagogerna i vår studie bemötte pojkarna, även de bemötte pojkarna utan att bli tillfrågade. Resultatet tyder på att det finns en norm om att pojkar oftare behöver hjälp med sina konflikter än flickorna. Detta kan tyda på att pedagogerna har förutfattade meningar kring att pojkars konflikter oftare är av den fysiska sorten. Därför gick de snabbare in i deras konflikter för att undvika större fysiska bråk. Pedagogerna anser att flickornas är mer verbala och mindre fysiska, vilket resulterar i att flickorna inte behöver ha lika mycket stöd från en pedagog. Detta kan tyda på att genus har ett inflytande på hur pedagogerna väljer att hantera de olika konflikterna.

Vid några observerade konfliktsituationer hinner konflikter aldrig hända för att pedagoger snabbt är på plats och tillrättavisa de elever som är inblandade. Pedagogerna kan ha förutfattade meningar om att flickor ska göra och vara på ett sätt medan pojkar på sitt sätt. Pedagogerna kan vara omedveten om att de har med sig tidigare förutfattade meningar, normer och värderingar precis så som Eidevald (2009) delger i sin studie om varför pedagoger bemöter olika. Ibland uppmanades flickor att inte vara högljudda i de konflikter vi observerade, medan pojkar fick direkta tillsägelser mot deras uppförande. Eidevald (2009) belyser att majoriteten av tillsägelser i hans studier var mot pojkar. Vårt resultat visade att de tillsägelser pojkar får, oavsett situation, är betydligt mer skarpa än de tillsägelser flickor får. Att flickor och pojkar bemöts olika i liknande situationer, det vill säga i liknande konfliktsituationer är det ändå pojkarna som får de flesta och skarpaste

tillsägelseerna.

Hellman (2010) beskrev att pedagoger arbetade med att förebygga de “stökiga” pojkarna, då detta underlättade för alla. I vår empiri kunde vi se att pedagoger ofta agerade snabbt mot pojkar som bidrog till någon typ av stök. Vilket innebär att pedagogerna även här försöker förebygga att pojkarna betar sig på ett sätt som kan klassas som “stökigt” samt bråkigt. Om tjejerna var inblandade i en konflikt tillsammans med en pojke, var pedagogerna snabbt på plats och hjälpte till, medan vissa pedagoger tog det med ro om det var flicka mot flicka. I situationen med pojken som kastade sand, fick pojken snabbt en tillsägelse om att sluta då en tjej bad om hjälp. Men när en tjej behövde hjälp då en annan tjej varit dum, tog pedagogen det lugnt och gav inte tjejen som kastat någon tillsägelse. Vidare när en annan tjej var lite uppretad, bemöttes även detta med lugn och ro. Detta stärker det Hellman (2010), Eidevald (2009) och även Lundström (2008) tog upp i sina studier, där de påvisade att det var pojkar som bidrog till det så kallade stökiga och därför också fick största delen av alla tillsägelse i konflikter, till skillnad från de “stökiga flickorna”.

Intressant är att Zimmerman (2018) skriver att lärare förstärker en norm som skapar stora skillnader mellan könen då de bemöter pojkar och flickor olika. Det är precis det som även denna studie visat. Efter att genusnormer synliggjorts syns det i pedagogernas bemötande att normerna om pojkar och flickor förstärks och på så sätt lever vidare. Det är viktigt att de synliggörs för att pedagogerna ska kunna arbeta med det, för att motverka traditionella könsnormer vilket är ett av fritidshemmets uppdrag. Då det i Lgr22 (Skolverket, 2022) står skrivet att alla som arbetar i fritidshem aktivt ska arbeta med jämställdhet samt genomsyra allt arbete vi gör med eleverna.

9.4 Konsekvenser för yrkesrollen

Fortfarande syntes tydliga skillnader i hur pedagoger bemötte mot pojkar och flickor efter att normer om genus synliggjorts. Det betyder inte att vi ska göra på ett visst sätt eller ändra sig helt och hållet, men om du ställer dig frågan hur du ser på hur du bemöter andra utifrån kön kanske det kan bidra till att få fler att inte begränsas av normer. Vi vill inte att det som avviker från normen ska leda till utsatthet och då behöver vi alla också få en bild bortom det som är det påstådda normala och att det finns fler än bara de som anser sig vara bara en pojke eller en flicka. Att ha ett heteronormativt förhållningssätt kan ses som att det är negativt med allt annat än heterosexuella individer vilket i sig är en form av diskriminering. Detta bidrar pedagogerna i så fall till i bemötandet av eleverna. Det kan då ligga som grund till hur eleven formar sin identitet.

Det står i styrdokumentet att inga skillnader ska göras utifrån könstillhörighet och att det är vi som arbetar i skolan som ska se till att detta efterföljs (Skolverket, 2022). Vi vet att jämställdheten har förändrats över tid till att bli mer jämställt mellan pojkar och flickor, men det finns fortfarande en del skillnader (Wernersson, 2017). Eidevald (2009) skriver detta och att det ojämställda på så sätt kan ses som det normala. Det vi däremot gör genom arbetet i fritidshem är att vi minskar dessa ojämlikheter i och med ständiga förändringar. En annan fråga blir om vi någonsin kommer vara helt jämställda oavsett hur mycket arbete och tid som läggs ner.

Om det skulle vara någon i konflikterna som inte identifierar sig som någon av kategorierna, hur känner de när någon talar om för till exempel gruppen pojkar att inte göra så, gör som flickorna. Går det att säga något annat istället för att kategorisera? Kan det vara bättre att tala om för eleverna hur de kan göra istället

och inte efter hur en pojke eller flicka bör vara eller bete sig. Även att tilltala dem med Ni eller namn är bättre.

9.5 Framtida studier

Vi har lärt oss mycket av vår studie och kommer att framföra detta i våra verksamheter genom att de får ta del av denna studie, med förhoppningar om att utveckla personalen att se alla elever, där inte vi påverkar dem negativt utifrån kön. Delar av uppdraget om värdegrunden utifrån läroplanen Lgr22 (Skolverket, 2022) efterföljs i och med detta. Likt vi nämnde ovan hade en vidare studie kunnat vara att intervjua pedagoger i deras uppfattning kring bemötande. Detta för att se om pedagogernas uppfattning om hur de bemöter, stämmer överens med verkligheten.

Wahlgren (2009) poängterar att lärare behöver få handledning i arbetslag för att ändra attityder, förhållningssätt och invanda normer. Även att få in det bland eleverna i undervisningen. Ett tips kan vara att observera varandra och titta på vad ni faktiskt gör och säger till eleverna. Det behöver inte betyda att pedagoger ska tala om för varandra vad som är rätt, fel eller bedöma. Däremot kan det få er pedagoger att se det ur ett annat perspektiv. På så sätt utvecklar ni pedagoger varandra och verksamheten för elevernas framtid.

Om människor i samhället ska motverka de normer som redan tillskrivits pojkar och flickor, kan det vara väsentligt att studera hur arbetet ser ut i verksamheterna. Kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer har tillkommit i läroplanen Lgr22 (Skolverket, 2022). Intressanta förslag på fortsatta studier kan vara: Hur undervisar fritidshemmen för att bearbeta de föreställningar och normer som

påverkar våra attityder och vårt sexuella beteende? Hur ser det verkligen ut i verksamheterna?

Redan nu startas diskussioner i våra verksamheter när vi tar upp detta ämne och bland annat kommer det upp om att det ibland måste göras skillnader i vissa situationer. När behöver vi göra skillnader? Det genetiska skiljer sig trots allt.

10. Referenslista

- Andersson, L. T. & Heikkilä, M. (2017). *Arbeta med jämställdhet i förskolan: med normmedveten pedagogik*. Stockholm: Gothia Fortbildning AB
- Ambjörnsson, F. (2018). *Vad är queer?* Johanneshov: MTM
- Brinkkjær, U. & Høyen, M. (2020). *Vetenskapsteori för lärarstudenter*. (2 upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Bromseth, J. & Darj, F. (red.). (2010). *Normkritisk pedagogik. Makt, lärande och strategier för förändring*. Centrum för genusvetenskap.
- Davies, L. (2004). *Education and conflict: complexity and chaos*. New York: RoutledgeFalmer.
- Denscombe, M (2018). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* (4 upplagan). Lund: Studentlitteratur AB
- Eidevald, C (2009). *Det finns inga tjejbestämmare: Att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek*. [Doktorsavhandling, Jönköping universitetet]

-
- Hakvoort, I (2020) Skolans uppdrag och konflikthantering. I Hakvoort, I & Friberg B. *Konflikthantering i professionellt lärarskap*. (4. uppl., s. 23-63) Malmö: Gleerups
 - Hellman, A (2010). *Kan Batman vara rosa? Förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola*. [Doktorsavhandling, Göteborgs universitetet]
 - Jordan, T. (2015). *Konflikthantering i arbetslivet förstå, hantera, förebygg*. Johanneshov: MTM
 - Kalonaityté, V. (2014). *Normkritisk pedagogik: för den högre utbildningen*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur
 - Lundström, A (2008). *Lärare och konflikthantering- En undersökande studie ur ett könsperspektiv*. [Licentiatavhandling, Umeå Universitet]
 - Martinsson, L. & Reimers, E. (red.) (2020). *Skola i normer*. (Tredje upplagan). Malmö: Gleerups
 - Miller, J. (2022-09-08) Så kan man arbeta med normmedvetenhet i skolan. *Skolporten*.
<https://www.skolporten.se/nyheter/sa-kan-man-arbeta-med-normmedvetenhet-i-skolan/>

-
- Månsson, A (2000). *Möten som formar- interaktionsmönster på förskola mellan pedagoger och de yngsta barnen i ett genusperspektiv.*
[Doktorsavhandling, Malmö högskola]
 - Patel, R. & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning.* (5 upplagan). Lund: Studentlitteratur.
 - Skolinspektionen (2019). *Kunskapsöversikt- Jämställdhetsproblem i svensk skola.*
<https://beo.skolinspektionen.se/globalassets/04-om-oss/internt-om-oss/malbild/kunskapsoversikt-jamstalldhetsproblem-i-svensk-skola-till-siw-2019-09-03.pdf>
 - Skolverket (2022), *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: Lgr22.* Stockholm: Skolverket
 - Wahlgren, V. (2009). *Den långa vägen till en jämställd gymnasieskola: Genuspedagogers förståelse av gymnasieskolans jämställdhetsarbete.*
[Doktorsavhandling, Jönköping högskola]
 - Wernersson, I (2017) Genusordning och utbildning. I Lundgren, U.P., Säljö, R. & Liberg, C. (red.), *Lärande, skola, bildning.* (4. uppl., s.435-456). Stockholm: Natur & Kultur.
 - Zimmerman, F. (2018). *Det tillåtande och det begränsande: En studie om pojkars syn på studier och ungdomars normer kring maskulinitet.*
[Doktorsavhandling: Göteborgs universitet]

11. Bilagor

11.1 Bilaga 1

Missivbrev

Datum: 22 september 2022

Till rektor och all personal som arbetar i fritidshemmet

En förfrågan om deltagande i studien om “pedagogers bemötande i konfliktsituationer”

Vi som förfrågar är Åsa Håkansson och Matilda Mikaelsson, vi gör nu vår sista termin på Högskolan i Kristianstad “Grundlärarprogrammet med inriktning fritidshem”. Vi skriver just nu examensarbete på 15 hp. Fokus kommer att vara på pedagogernas roll i konfliktsituationer i era barngrupper där observationer genomförs.

Under observationerna är det viktigt att vår närvaro inte påverkar de dagliga rutinerna i verksamheten. Vi kommer att hålla oss i bakgrunden och endast skriftliga anteckningar kommer att dokumenteras under observationen. Därför är förväntningarna på er och verksamheten att allt fungerar precis som vanligt i den utsträckning som det är möjligt.

Allt material som vi samlar in under våra observationer kommer att vara anonyma så att ingen kan identifieras eller visar på vem som deltagit i studien. Endast vi studenter kommer att ha tillgång till det insamlade materialet. Materialet kommer endast användas i vår studie och stannar enbart som forskningsändamål.

Vår undersökning kommer att göras under tre eftermiddagar på fritids och kommer att pågå vecka 40 till vecka 50.

Deltagarna i denna studie kan när som helst välja att avbryta att medverka, inte heller tvingas att medverka då det är frivilligt.

Det slutliga resultatet kommer ni att kunna ta del av och läggas ut på HKR:s forskningsportal.

Har du frågor eller undrar över något går det bra att höra av sig till oss studenter via mail.

Åsa Håkansson, asa_emma_christina.hakansson0032@stud.hkr.

Matilda Mikaelsson, matilda.mikaelsson_persson0055@stud.hkr.se

Handledare: Patrik Ehrlow, patrik.ehrlow@hkr.se

Vänliga hälsningar

Åsa Håkansson och Matilda Mikaelsson

Jag ger mitt samtycke att delta i denna studie:

Namn: _____ Datum: _____

11.2 Bilaga 2

Informationsbrev till föräldrar

Föräldrainsformation i samband med vår studie

Till er föräldrar med barn på fritidshemmet F-2.

Hej!

Vi är två studenter från Högskolan i Kristianstad som studerar sista terminen Grundlärare med inriktning fritidshem. Vi, Åsa Håkansson och Matilda Mikaelsson, skriver just nu vårt examensarbete på 15 hp. Vi kommer att göra en undersökning på ert/era barns fritidshem och vill gärna informera er om det. Även om fokus inte ligger på era barn i vår studie så vet vi av erfarenhet att barn är nyfikna, frågor och samtal kan bli nödvändiga i och med vår närvaro.

Med vänliga hälsningar

Åsa och Matilda